

УДК 347.440

А.А. ПРИХОДЬКО, Харківський національний університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ АВАРІЙНОГО КОМІСАРА

Ключові слова: договір про надання послуг аварійного комісара, послуга аварійного комісара, правова характеристика договору

Наділення підприємств і громадян свободою господарської діяльності та підприємництва неминуче веде до розширення сфери договору як правової форми, найбільш адекватної в цивільному обороті. Діяльність аварійних комісарів, як відносно новий вид підприємницької діяльності, знайшла своє вираження у відповідних договірних конструкціях. Досліджуючи діяльність аварійних комісарів, можна з упевненістю стверджувати, що єдиною найбільш раціональною підставою для з'ясування обставин та причин настання страхового випадку, визначення розміру завданих збитків за цих умов, а також надання комплексу інших послуг, необхідних у разі настання страхового випадку, аварійним комісаром, як спеціально уповноваженим для здійснення такої діяльності правовим суб'єктом на оплатній основі, є цивільно-правовий договір.

Необхідно відмітити, що дослідження договірних відносин за участю аварійних комісарів проводиться вперше в науці цивільного права, що хоча і ускладнює дослідження, однак підвищує його цінність для науки та практики. Тому, метою даної статті є визначення, на основі аналізу правової природи договірних відносин за участю аварійного комісара, поняття договору про надання послуг аварійного комісара та здійснення його правової характеристики.

Договір – це одна з найдавніших правових конструкцій. Застосування договорів на про-

тязі уже кількох тисяч років пояснюється тим, що вони виступають гнучкою правовою формою, в якій знаходять своє відображення різноманітні за характером суспільні відносини. Головне призначення договору – це регулювання в межах закону поведінки людей, шляхом вказівки на межі їх можливої і необхідної поведінки, а тому й наслідки порушення відповідних вимог [1, с.9].

Не зосереджуючи увагу на дослідженні загального поняття договору в науці та законодавстві, відмітимо, що договір про надання послуг аварійного комісара, як самостійна договірна конструкція не має закріплення в чинному цивільному законодавстві України. Встановлення оплатних договірних правовідносин за участю аварійних комісарів відбувається в результаті реалізації його учасниками принципу свободи договору, що, за слушним зауваженням професора І.А. Покровського, є неминучим наслідком самого призначення договору служити формою для певних приватних відносин [2, с.250]. Свободу договору юристи-практики визначили як прямо закріплене в законі начало цивільного права, яке встановлює для суб'єктів договірних відносин свободу укладення договору, свободу виду договору, який укладається та свободу визначення його умов [3, с.119].

Отже в силу принципу свободи договору, договір про надання послуг аварійного комісара має право на існування і повинен мати певне правове закріплення. З урахуванням того, що а ні ЦК України, а ні будь який інший нормативно-правовий акт не містить такої цивільно-правової конструкції, пропонується дати визначення такого договору посилаючись на загальні положення договірного прав. Слушно зауважує О.В. Батожська, що формулюючи будь яке поняття договору, автор повинен націлюватись на досягнення певного практичного ефекту – максимально точно визначити основні обов'язки сторін за договором, виходячи з його правової природи й правової мети, що підлягає досягненню [4, с.44]. Будь-яке поняття має служити меті відмежування охоплюваних ним явищ від інших,

суміжних явищ. Тобто, при розробці поняття того чи іншого договору потрібно застосовувати такі найбільш істотні моменти, які характеризують права та обов'язки контрагентів та які відрізняють цей договір від усіх інших цивільно-правових договорів [5, с.207].

Правова природа договірних відносин за участю аварійного комісара має змішаний характер, при цьому змішуються наступні елементи різних договорів: *договору підряду* – отримання за фактом з'ясування причин настання страхового випадку та визначення розміру збитків визначеного результату – аварійного сертифіката, який не пов'язаний з особою виконавця і може продовжувати своє існування як індивідуально визначена річ; *договору про надання послуг* – комплексу послуг різного характеру (організаційні послуги – забезпечення безпеки дорожнього руху, шляхом виставлення аварійних знаків або натягнення аварійної стрічки; виклик, в разі необхідності, швидкої медичної допомоги, співробітників ДАІ, евакуатора; отримання необхідних документів для здійснення страхових виплат – довідку ДАІ про факт ДТП, копію постанови суду по даному факту адміністративного чи кримінального правопорушення та ін.; консультативні та інформаційні послуги – роз'яснення ПДР, положень адміністративного та кримінального законодавства на місці події, приблизне визначення вартості пошкодження застрахованого об'єкта, терміни та умови отримання страхових виплат та ін.; медичні послуги – надання першої медичної допомоги потерпілим; психологічні послуги – надання психологічної підтримки та зняття стресової напруженості; транспортні послуги – у разі необхідності аварійний комісар може самостійно відвести особу або майно до визначеного місця), які надаються в рамках кваліфікації аварійного комісара у разі настання страхового випадку. Тому, з урахуванням природи договірних відносин аварійних комісарів та особливостей їх діяльності, вважаємо, що поняття договору про надання послуг аварійного комісара повинно формулюватись наступним чином:

«За договором про надання послуг аварійного комісара, одна сторона виконавець (аварійний комісар або служба аварійних комісарів) зобов'язана надати іншій стороні (замовнику) послугу аварійного комісара та (або) з'ясувати причини настання страхового випадку, визначити розмір збитків і передати замовнику аварійний сертифікат, а замовник зобов'язаний прийняти аварійний сертифікат, оплатити надані послуги та виконану роботу».

Пристаюючи до юридичної характеристики договору про надання послуг аварійного комісара відмічаємо, що найбільш раціонально провести таку характеристику у розрізі з уже визначеними цивілістичною наукою юридичними ознаками договорів (правочинів). Слід зазначити, що в доктрині цивільного права під цією характеристикою розуміють описання певного договору з приводу визначення моменту його укладення, характеру розподілу між сторонами прав та обов'язків, наявності (чи відсутності) зустрічного майнового надання контрагентом договору [4, с.52].

Посилаючись на перший критерій, договори можна поділити на консенсуальні та реальні. Такий поділ відомий ще з часів римського приватного права, на що завжди звертали увагу його послідовники [6]. Діюче цивільне законодавство України момент укладення договору визначило моментом одержання особою, яка направила пропозицію укласти договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції (ч.1 ст.640 ЦК України). Трактуювання даної норми дає можливість зробити висновок, що законодавець визначив поняття консенсуального договору шляхом розкриття поняття домовленості, через пропозицію (оферту) укласти договір та прийняття такої пропозиції (акцепт) і обумовлення такої домовленості як достатньої підстави для того, щоб договір вважався укладеним. Посилаючись на положення ч.2 ст.640 ЦК України, можна говорити, що законодавець визначає поняття реального договору. Якщо відповідно до акта цивільного законодавства для укладення договору необхідні також передання

майна або вчинення іншої дії, договір є укладеним з моменту передавання відповідного майна або вчинення певної дії.

Договір про надання послуг аварійного комісара, вважаємо, за загальним правилом повинен бути віднесений до консенсуальних договорів. Такий висновок можна обґрунтувати розривом у часі між укладенням договору та виконанням зобов'язання, а також посилаючись на правову природу такого договору та дослідження проведенні попередниками. Так, враховуючи, що договір про надання послуг аварійного комісара поєднує елементи договору підряду (ст.837 ЦК України) та договору про надання послуг (ст.901 ЦК України), а кожен із цих договорів, як вважають більшість науковців [8, с.384, с.473; 9], відносяться до категорії консенсуальних договорів, можна стверджувати, що і їх поєднання (договір про надання послуг аварійного комісара) матиме консенсуальний характер. Договір про надання послуг аварійного комісара матиме консенсуальний характер, якщо його укладено за загальноприйнятим механізмом укладення договорів - сторони договору проявили волю, виразивши взаємні вимоги до послуг, які будуть надаватись та порядку їх оплати, та волевиявлення – дійшовши згоди у даній домовленості (наприклад, підписання договору).

Однак зарубіжний досвід практикує й іншу модель залучення аварійних комісарів. Так, наприклад, шляхом сплатення страховиком періодичної (наприклад, раз на місяць або рік) разової абонементної платні аварійному комісару (так звана «премія за оперативну готовність»). Аналогію такої практики можна спостерігати, на прикладі договору страхування в українському законодавстві. Відповідно, у ст.983 ЦК України зазначено, що договір страхування набирає чинності з моменту внесення страхувальником першого страхового платежу, якщо інше не встановлено договором. Якщо під моментом набрання чинності договору страхування законодавець розуміє момент укладення договору, передбачений ст.640 ЦК України, то логічним є висновок

про наявність презумпції реальності договору страхування [7, с.64]. Проведення такої паралелі дає можливість говорити про реальність і договору про надання послуг аварійного комісара у тому випадку, якщо необхідною умовою для його укладення є здійснення платежу замовником послуг у вигляді абонементної платні, тобто вчинення певних дій.

Не менш важливим є питання розподілу договорів на односторонні, двосторонні та багатосторонні (частини 2, 3, 4 ст.626 ЦК України). Відповідно, одностороннім є договір, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони, а двостороннім – якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони договору. Визначення багатостороннього договору не знайшло свого відображення в ЦК, законодавець лише визначив, що до таких договорів повинні застосовуватись загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів. Говорячи про багатосторонній договір, погоджуємось з позицією О.В. Дзери, що такий договір є лише видом цивільно-правового договору, який більшою мірою за своїми ознаками наближається до двосторонніх договорів [7, с.51].

Що стосується договору про надання послуг аварійного комісара, то питання віднесення його до одностороннього чи двостороннього договору особливих труднощів не викликає. Як і будь який договір підрядного типу чи договору про надання послуг, він відноситься до двостороннього договору. З урахуванням того, що договір про надання послуг аварійного комісара відноситься до категорії змішаних договорів, виконавець (аварійний комісар) зобов'язаний надати визначений договором комплекс послуг та провести визначену роботу для підготовки аварійного сертифікату, а замовник сплатити визначену суму та прийняти аварійний сертифікат. Причому тут необхідно розмежувати поняття взаємність надання і взаємність

зобов'язань, про що говорив французький науковець С. Годеме [10, с.32]. Тому необхідно розрізняти ситуацію, коли замовник послуг аварійного комісара і безпосередньо послугоотримувач збігаються в одній особі та коли замовник і послугоотримувач – різні особи.

У договірних відносинах за участю аварійних комісарів, таке розмежування має вагоме значення, це пов'язано зі специфікою суб'єктного складу таких правовідносин. Як вже відмічалось, аварійний комісар вступає у договірні відносини у разі настання страхового випадку, тому замовниками таких послуг є або страховик, або страхувальник. Не вдаючись у детальний аналіз контрагентів аварійного комісара у договірних відносинах, просто відмітимо, що часто страховик виступає в ролі більш юридично обізнаного суб'єкта в таких правовідносин порівняно із страхувальником, так як кожна страхова компанія має власних юристів, які детально вивчають договірні умови і частіше всього самі й розробляють договори. Тому в Україні склалась така практика, що послуги аварійних комісарів пропонуються безпосереднім споживачам (страхувальникам) в якості сервісних програм до страхових договорів. Виходить, що договір укладається між страховиком та аварійним комісаром, а в якості послугоотримувача виступає страхувальник. У такому випадку необхідно стверджувати, що договір про надання послуг аварійного комісара повинен бути укладений за конструкцію цивільно-правового договору на користь третьої особи (безпосередньо послугоотримувача).

Договором на користь третьої особи законодавець визначає договір, у якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, що встановлена або не встановлена в договорі (ст.636 ЦК України). Виконання договору на користь третьої особи може вимагати як особа, яка уклала договір, так і третя особа, на користь якої передбачено виконання, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає з суті договору. Трактуючи таке положення, Е.В. Богданов відмічає, що згоди третьої особи при

укладенні договору не потрібно [11, с.32]. З моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом сторони не можуть розірвати або змінити договір без згоди третьої особи, якщо інше не встановлено договором або законом. Якщо третя особа відмовилася від права, наданого їй на підставі договору, сторона, яка уклала договір на користь третьої особи, може сама скористатися цим правом, якщо інше не впливає з суті договору. Таке трактування відображене на досліджуваних правовідносинах наступним чином: замовник послуг аварійного комісара (страховик) є зобов'язаною особою перед послугодавцем (аварійним комісаром) сплатити йому відповідну винагороду за послуги надані третій особі (послугоотримувачу-страхувальнику).

Схожу конструкцію зобов'язань спостерігаємо в дослідженнях дилерських договорів, де слушно відмічали С.М. Бервено та Р.А. Майданик, що відносини реалізації послуг юридично можуть опосередковуватись договорами між виробниками та споживачами або за участю економічних та юридичних посередників, що діють в інтересах виробників та/або споживачів «з метою створення умов для виникнення нових правовідносин у сфері підприємницького обороту» [7, с.394]. І хоча вказані науковці зосереджують свою увагу на реалізації товарів, а не послуг, вважаємо, що висновки, до яких вони дійшли, можна використати для правової характеристики договору про надання послуг аварійного комісара. Автори стверджують, що правова сутність дилерського договору полягає в придбанні дилером у власність товарів у продавця, юридично обтяженого фідуціарним зобов'язанням його наступного перепродажу на користь третіх осіб – клієнтури дилер. Дилер набуває цільового права власності, оскільки правовий титул на товар юридично пов'язаний і обмежений метою дилерської угоди. Під фідуціарністю розуміється не прямо визначене зобов'язання, а зобов'язання, яке визначається звичаями ділового обороту, традиціями розумної і добросовісної поведінки учасників відносин у сфері торгової діяльності [7, с.408–

411]. Аналогічно й сутність договору про надання послуг аварійного комісара полягає в придбанні страховиком (який, можна сказати, виступає дилером) у власність права на послугу аварійного комісара, і який обтяжений зобов'язанням перепродажу такого права третім особам – страхувальникам. Таким чином, логічним є висновок, що договір про надання послуг аварійного комісара в умовах, коли страховик виступає посередником між аварійним комісаром та страхувальником, можна також віднести до категорії дилерських договорів.

Однак, аналізуючи характер зобов'язань, що виникають з договору про надання послуг аварійного комісара, необхідно відмітити, що конструкція договору на користь третьої особи повинна бути застосована, лише в частині надання послуг аварійного комісара, так як послуги споживаються страхувальником, а що стосується зобов'язання щодо з'ясування причин та обставин настання страхового випадку та визначення розміру збитку (підрядна частина договору), то тут необхідно говорити про договір на користь контрагента, так як виконання зобов'язання здійснюється на користь страховика. В такому випадку треба говорити, що договір про надання послуг аварійного комісара поєднує елементи договору укладеного на користь контрагента та елементи договору, укладеного на користь третіх осіб. У разі, коли договір про надання послуг аварійного комісара укладається безпосередньо із страхувальником, який бере на себе обов'язок окрім оплати наданих послуг, прийняти аварійний сертифікат та оплатити виконану роботу, необхідно стверджувати, що у такому випадку договір буде укладений на користь контрагента.

Особливої уваги заслуговує встановлення наявності (чи відсутності) зустрічного майнового зобов'язання контрагента аварійного комісара. Тобто, вирішення питання віднесення вказаного договору до категорії відплатних або безвідплатних договорів. У ч.5 ст.626 ЦК України визначено, що договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає з суті зобов'язання. Така

норма встановлює презумпцію відплатності договорів, окрім зазначених у ній винятків. А вказані винятки дають підстави говорити про можливість безвідплатних договорів.

Отже, про відплатність або безвідплатність договору необхідно говорити, посилаючись на норми законодавства, що регулюють даний договір. Однак, з урахуванням того, що договір про надання послуг аварійного комісара безпосередньо не закріплений в ЦК України, необхідно знову ж таки виходити з того, що він поєднує в собі елементи договору підряду та договору про надання послуг. Що стосується договору підряду, то тут питань не виникає, він завжди є відплатним, про що свідчать і норми законодавства, зокрема ст.837 ЦК України, в якій закріплено легальне визначення такого договору («...замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу») і неодноразово відмічалось науковцями [7, с.54; 8, с.384]. Що ж стосується договору про надання послуг, то його можна віднести до відплатно-безвідплатних. Законодавець хоча й презюмує відплатність такого договору, однак залишає за сторонами можливість передбачити в договорі інше (ст.901 ЦК України). Тут, вважаємо, необхідно погодитись с О.В. Дзерию, що презюмуючи відплатність договору про надання послуг, законодавець мав на увазі послуги, що надаються в сфері підприємництва або ж суб'єктами підприємницької діяльності в сфері обслуговування [8, с.479]. Тому й про послуги аварійного комісара, які по своїй суті є підприємницькими, необхідно говорити як про відплатні послуги. Отже, встановивши, що договори, які поєднуються в договорі про надання послуг аварійного комісара, є відплатними, доходимо висновку, що договір про надання послуг аварійного комісара також буде відплатним.

Особливої уваги заслуговує дослідження договору про надання послуг аварійного комісара як підприємницького договору. Висновок про те, що договір про надання послуг аварійного комісара є підприємницьким, впливає з того, що такий договір відрізняється

від усієї сукупності загально цивілістичних договорів. Особливість підприємницьких договорів полягає в тому, що вони включають: особливу мету договору; специфічний суб'єктний склад; наявність у змісті підприємницького договору особливих умов – захисних застережень; особливість застосування джерел правового регулювання; комплексний характер договору як з точки зору змісту головного зобов'язання, так і з точки зору наявності групи додаткових; звуження сфери диспозитивності при укладені такої групи договорів; час, протягом якого діє підприємницький договір [12].

Мета договору про надання послуг аварійного комісара, як і мета будь-якого підприємницького договору, завжди збігається з метою підприємницької діяльності: це – отримання прибутку, а не особисте споживання, про що свідчить аналіз практичних матеріалів в сфері діяльності аварійних комісарів.

Договір про надання послуг аварійного комісара може бути чисто підприємницький, в якому обидві сторони договору є підприємцями (контрагентом виступає страхова компанія), та умовно підприємницький або змішаний (договір укладений із страхувальником). Характерною рисою перших є те, що вони мають усі ті ознаки, які притаманні підприємницькій діяльності: мета їх укладення повністю збігається з метою підприємницької діяльності та є домінуючою для обох сторін; суб'єкти підприємницької діяльності систематично вступають у правовідносини з приводу укладення відповідних договорів; їх укладення має яскраво виражений ризиковий характер. Що стосується другої категорії договорів, то вони мають підприємницький характер лише для однієї сторони (аварійного комісара), для іншої – він є звичайним цивільно-правовим договором.

Захисні застереження можуть бути включені в договір про надання послуг аварійного комісара, передбачивши, наприклад, можливість зміни (або перегляду) початкових умов договору в процесі його виконання. Наведена ознака обумовлюється постійною присутніс-

тю підприємницького ризику. Головним чином, такий ризик породжується невизначеністю, яка завжди супроводжує підприємницьку діяльність, коли невідомо – настане окрема подія чи ні (настане страховий випадок, що є підставою здійснення діяльності аварійним комісаром; знеціниться валюта, в якій має здійснюватися платіж; форс-мажорні обставини, які перешкоджають аварійному комісарові виконати зобов'язання). Тому введення в договір про надання послуг аварійного комісара захисних застережень у вигляді подій гіпотетичного характеру дає можливість застрахуватися від можливих шкідливих наслідків.

Основною особливістю правового регулювання підприємницьких договорів є застосування окрім загальних нормативних актів (Цивільного кодексу України) також акти, присвячені регламентації окремого виду підприємницької діяльності. Так, наприклад, договір про надання аудиторських послуг, регулюється окрім ЦК України, Законом України «Про аудиторську діяльність», договори про надання юридичних послуг на оплатній основі, відповідно Законами України «Про адвокатуру», «Про нотаріат» тощо. Що ж стосується договору про надання послуг аварійного комісара, то сьогодні існує лише підзаконне нормативно-правове регулювання такого договору. Звичайно, що рівень такого регулювання є недостатнім, тому в перспективі необхідно закріпити на законодавчому рівні правовий статус аварійних комісарів, в тому числі, й порядок регулювання договірних відносин за їх участю.

Відмінною ознакою більшості підприємницьких договорів є їх змішаний характер. За умов постійного цивільного обороту, виникнення нових зобов'язань і неможливості врегулювання різнопланових підприємницьких відносин типовими договорами, закріпленими в ЦК, змушує поєднувати елементи різних типів договорів, також різних видів одного типу, в одній комбінованій договірній структурі, з метою досягнення певної економічної цілі та (або) навколо спеціального суб'єкта підприємницької діяльності. Така можливість

не заборонена ЦК, і передбачає, що цивільні права та обов'язки можуть виникати також з угод, хоча й не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать. Договір про надання послуг аварійного комісара можна говорити, що й виник в силу такої ознаки підприємницьких договорів, поєднавши в собі різні види договорів про надання послуг та підрядний тип договору, про що говорилось вище.

Публічний характер зобов'язання, що впливає з договору про надання послуг аварійного комісара дещо звужує його диспозитивність. У такому договорі, згідно ст.633 ЦК України, одна сторона - підприємець бере на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконувати роботу та надавати послуги кожному, хто до нього звернеться. Тобто, такий договір повинен підпадати під певний правовий режим, який буде проявлятися, по-перше, у тому, що аварійному комісару заборонено відмовлятися від укладення договору при наявності у нього можливості здійснити діяльність в повному обсязі; по-друге, аварійний комісар не вправі надавати перевагу одному споживачеві перед іншим щодо укладення такого договору, якщо інше не встановлено законом; по-третє, акти цивільного законодавства можуть встановити правила, обов'язкові для сторін при укладенні та виконанні зазначеного договору.

Особливість підприємницьких договорів має своє вираження щодо часу, протягом якого діє такий договір. Доктрина цивільного права виділяє договори з одноразовим і триваючим виконанням. Договір про надання послуг аварійного комісара потрібно розглядати як договір з триваючим виконанням. Такий договір часто укладаються на строк дії страхової угоди, за загальним правилом на один рік. У цьому аспекті, мета договору про надання послуг аварійного комісара, як і будь-якого іншого підприємницького договору - налагодження тривалих партнерських стосунків та обумовлення такої ознаки підприємницької діяльності, як її систематичність. Разом із тим, сама наведена ознака обумовлює

ризиковий характер даних договорів та включення у них особливих умов - захисних застережень, оскільки договори з тривалим виконанням більшою мірою піддаються впливу несприятливих обставин суб'єктивного та об'єктивного характеру.

Підвівши підсумки правової характеристики договору про надання послуг аварійного комісара, можна стверджувати, що такий договір відноситься до двосторонніх, консенсуально-реальних, відплатних, підприємницьких договорів, укладених на користь контрагента або поєднуючи елементи договору укладеного на користь контрагента та договору, укладеного на користь третіх осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брагинский М. И. Договорное право: Общие положения / Брагинский М. И. Витрянский В. В. – М. : Статут, 1998. – 682 с.
2. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – М. : Статут, 1998. – 353 с. (В серии «Классика российской цивилистики»).
3. Кучмезова М. С. Принцип свободы договора и его соотношение с иными гражданско-правовыми принципами / М. С. Кучмезова // Право и образование. – 2007. – № 4. – С. 110–119.
4. Батожська О. В. Договір зберігання транспортних засобів: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.03 / Батожська О. В. – Х., 2010. – 206 с.
5. Йоффе О. С. Обязательственное право / О. С. Йоффе – М. : Юрид. лит., 1975. – 880 с.
6. Підприга О. А.. Римське приватне право / О. А. Підприга, Є. О. Харитонов. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – С. 380-404
7. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Бондар Т. В., Дзера О. В., Кузнецова Н. С. та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
8. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т. В. Бондар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін. ; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.

9. Золотнікова Н. С. Місце договору транспортного експедитування серед інших договорів про надання послуг / Н. С. Золотнікова // Митна справа. – 2004. – № 3 (33). – С. 42–45.

10. Годэмэ Е. Общая теория обязательств / Годэмэ Е. ; пер. с фран. И. Б. Новицкого. – М. : Госюриздат, 1948. – 512 с.

11. Богданов Е. В. Договор в сфере предпринимательства / Е. В. Богданов. – Х. : Фирма «Консум», 1997. – 112 с.

12. Малиновська В. Договори у сфері підприємницької діяльності / В. Малиновська // Право України. – 2001. – № 11. – С. 103–105.

13. Цивільний кодекс України. – Х. : Одісsey, 2008. – 423 с. (Серія «Закони України»).

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про організацію діяльності аварійних комісарів» : від 05.01.1998 р., № 8.

Приходько А. А. Поняття та правова характеристика договору про надання послуг аварійного комісара / А. А. Приходько // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 814–821 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/1Праарак.pdf>

На основі аналізу цивільного законодавства та особливостей діяльності аварійних комісарів в Україні запропоновано авторське визначення договору про надання послуг аварійного комісара. Розглянуто правову характеристику такого договору.

***

Приходько А.А. Понятие и правовая характеристика договора о предоставлении услуг аварийного комиссара

На основе анализа гражданского законодательства и особенностей деятельности аварийных комиссаров в Украине предложено авторское определение договора о предоставлении услуг аварийного комиссара. Рассмотрена правовая характеристика такого договора.

***

Prikhodko A.A. Definition and Legal Description of the Contract on Rendering of Services of the Average Adjuster

Based on the analysis of civil law and features of activity of the average adjuster in Ukraine the author's definition of the contract on rendering of services of the average adjuster is offered; the legal description of such contract is considered.